

Cuvânt înainte:

„Scotocitorul” în arhive revine

Puțini îl știu pe autorul volumului pe care l-ați deschis acum; sau mai degrabă, spus corect: puțini știu că îl știu. Așa că voi începe prin a vorbi despre el, ca despre o persoană publică pe care e foarte posibil s-o fi întâlnit la un moment dat în viața dumneavoastră, sub o formă sau alta, dar să nu știți că s-a întâmplat asta.

Îl cheamă Cătălin Fudulu și mai are ani buni de parcurs până va ajunge să împlinească o jumătate de veac. Este istoric, ba chiar doctor în istorie al Universității din București, din 2006 (tema fiind viața și activitatea marelui Anghel Saligny, teză sub conducerea celebrului profesor Ion Bulei). A fost mulți ani redactor la revista *Historia* și redactor-șef la *Dosarele Historia*. A colaborat la diferite reviste cu o mulțime de texte, inclusiv la *Ziarul de duminică*, pe care l-am păstorit cât a existat, unde a avut ani la rând o rubrică permanentă. De peste douăzeci de ani cercetează în arhive și biblioteci. A publicat trei cărți (*Anghel Saligny – aspecte din activitatea sa*, *Lucrări publice în vechiul regat și România - corupție, crize și dezastre*) și sute de articole în periodice și în volume colective. A ținut peste 30 de comunicări științifice, în țară și în străinătate, pe teme din domeniul care îi e aproape de suflet. Are un blog – *Sub sărutul luminii* – foarte căutat pentru fotografiile sale absolut remarcabile și textele incitante. A străbătut și străbate muntele, pentru că e un împătimit al înălțimilor; poate l-ați întâlnit cățărându-se pe cele mai înalte vârfuri.

Și, în prezent, Cătălin Fudulu lucrează în domeniul cercetării. Tot acum se pregătește să arunce pe piață un nou volum, cu textele scrise după documente identificate în arhive. Pe unele dintre ele mi le-am reamintit – le-am mai citit când le-a publicat în *Ziarul de duminică*. Nu-mi dau seama dacă a mai lucrat pe ele, mai degrabă cred că nu, nu era nevoie. Despre altele a scris în ultimele luni de zile din anul 2019, folosind multe alte documente inedite.

Când analizează evenimente sau personalități, Cătălin Fudulu cercetează arhivele. Adică lucrează într-un loc râvnit de mulți (fără să cunoască dificultățile), unde poate afla ceea ce alții n-au cum să afle vreodată. Un loc în care poți consulta documente vechi și poți răsfoi publicații care nu se mai găsesc poate în nicio bibliotecă publică. Din punctul meu de vedere, un noroc, dacă știi să-l folosești.

Cătălin Fudulu a știut. Dar a mai făcut un lucru remarcabil. A scos la lumină pentru publicul larg fapte neștiute sau foarte puțin știute despre oameni și locuri, fapte interesante sau care aruncă o lumină altfel sau schimbă o percepție sau ne aduc un plus de cunoaștere. Unele pot fi considerate mărunțișuri, cum sunt mărunțișurile îngrămădite la rubrica de fapt divers a ziarelor, dar care dau sarea și piperul. Mărunțișurile ne fac viața.

Cartea are la final o pagină de *Surse*, în care sunt menționate fonduri din diferite arhive naționale și locale – veți înțelege de ce. Sau colecții de ziare de pe vremuri, unele de mai bine de acum o sută de ani. Toate faptele despre care scrie Cătălin Fudulu sunt atent și riguros documentate. Pot fi verificate. Acribia istoricului.

Volumul e împărțit inteligent în cinci părți, fiecare dintre ele poate fi citită separat, dar e mai bine ca cititorul să urmeze cursul firesc crescător al numerelor paginilor, pentru că în felul acesta va obține treptat imaginea de tot, de aluat bine crescut. Și ademenitor.

Prima parte (*Personalități*) cuprinde texte despre foarte multe întâmplări știute legate de personalități de prim-rang, cărora le adaugă ici și colo câte o informație interesantă. Trep-tat, noutățile – adică ce a scos autorul din documente prea puțin știute sau neglijate și din publicații uitate – se înmulțesc și domină în celelalte părți ale cărții – *Primul Război Mondial, Al Doilea Război Mondial, Prizonieri de război, Spionaj*. Incredibil de multe, despre afaceriști, marșuri de rezistență, profesori bătauși, gafe militare, vizite la nivel înalt, criminali de război nevinovați, ofițeri incompetenți, atrocități, eroi, masacre și secrete etc. etc.

Un capitol merită, după umila noastră părere, evidențiat, *Prizonieri de război*. Milioane de români au participat la cele două războaie mondiale ale veacului trecut. Sute de mii au murit. Nimeni nu le știe numele tuturor. Sute de mii au căzut prizonieri. Nu le știe nimeni numele nici tuturor acestora. Unii au avut noroc, au supraviețuit și s-au întors, chiar și după mulți ani; alții și-au lăsat oasele în lagăre de concentrare sau tabere de muncă forțată; alții au dispărut pur și simplu. Ce scrie și cum scrie acum Cătălin Fudulu despre unii dintre ei e aproape un omagiu. Toți au fost importanți și ne-au ajutat să continuăm.

Din acest motiv, inclusiv titlul cărții – **Suferințe individuale și tragedii colective** – e remarcabil.

La una dintre cărțile anterioare ale lui Cătălin Fudulu, *România - corupție, crize și dezastre*, am scris un text de postfață. I-am dat titlul „*Scotocitorul*” în arhivă, după faptele de toate zilele. Ca în filmele seriale bune, îi spun acestei noi deschideri: „*Scotocitorul*” în arhive revine.

Stelian Țurlea,
scriitor, membru al Uniunii Scriitorilor

Capitolul I

PERSONALITĂȚI

Barbu Catargiu – premierul asasinat (1862)

Doi studenți români, Barbu Catargiu (1807-1862) și Barbu Știrbei (1799-1869), veri la origine, rătăcesc pe străzile Parisului și se gândesc că oamenii au fost tentați dintotdeauna să-și cunoască viitorul, chiar și cu o clipă mai devreme. Această curiozitate i-a determinat pe cei doi veri să meargă la ghicitoarea pariziană Lenormand.

Dacă pentru Barbu Știrbei viitorul a fost interpretat în sens pozitiv, prezicându-i-se că va ajunge domnitor, destinul lui B. Catargiu a fost văzut în mod sumbru: tânărul avea să ajungă în vârful ierarhiei sociale, dar urma să aibă o moarte violentă.

Anii au trecut într-un galop nebun, Barbu Știrbei a devenit domnitor, conducând destinele Țării Românești (1849-1856), iar jumătate din premoniția ghicitoarei Lenormand s-a confirmat.

În ceea ce l-a privit, Barbu Catargiu a ajuns în vârful ierarhiei sociale, fiind desemnat, la 22 ianuarie 1862, să prezideze primul guvern al României, în contextul în care politicienii conservatori dețineau majoritatea în legislativ. La 8 iunie 1862, premierul Barbu Catargiu a susținut un discurs în cadrul Adunării legislative, situată la vremea respectivă în clădirile din Dealul Mitropoliei. Printre altele, Barbu Catargiu a afirmat: „Voiu prefera moartea mai înainte de a călca sau a lăsa să se calce vreuna din instituțiile țării”, referindu-se la ideea că nu

putea fi de acord să se facă presiuni de stradă împotriva guvernului pe care îl conducea, pentru înlocuirea executivului, în contextul în care opoziția nu agreea proiectul Legii rurale, promovat de politicienii conservatori.

La o jumătate de oră după discurs, premierul a părăsit localul Adunării. Nu și-a găsit trăsura la scară și l-a rugat pe Nicolae Bibescu (1820-1888), prefectul poliției, să-l conducă acasă cu trăsura sa. O batistă a fost fluturată în semn de bun-rămas, iar trăsura a pornit la drum. Viteza trăsurii s-a redus la trecerea pe sub clopotniță, drumul fiind îngreunat de o altă trăsură. A fost momentul în care liniștea din incinta Mitropoliei a fost spartă de două detunături. Caii, speriați, au fost opriți după o sută de metri. Împușcat și plin de sânge, Barbu Catargiu a fost transportat la domiciliu. Prefectul poliției a închis poarta Mitropoliei, ajutat de mai mulți sergenți, și a cerut ca un detașament de jandarmi și de pompieri să fie adus din cazarmă, pentru verificarea zonei. A mers apoi la Palat, informându-l pe domnitorul Cuza despre incident, care și-a manifestat nemulțumirea că autorul atentatului nu a fost prins.

Procurorul de caz a încheiat în aceeași zi un proces-verbal, constatând fapta. La locul atentatului s-a găsit un pistol ruginit, considerat a fi arma crimei. Comisia medicală, compusă din doctorii Felix, Iorganda și Sarrhos, a considerat că decesul a fost provocat de împușcarea cu o armă de foc, glonțul intrând în partea postero-inferioară a craniului de la distanța de numai un metru. Prin Depeșa circulară cu nr. 4487, trimisă către toate Prefecturile de județe crima s-a adus la cunoștința acestora, cerându-se verificarea suspectilor: „Astăzi la 6 ore după amiază, d-l Barbu Catargiu, primul ministru, ieșind din Cameră, a fost asasinat prin două lovituri de gloanțe. Asasinul nu s-a descoperit încă. Fiți cu luare aminte asupra persoanelor ce vor sosi sau vor fi sosit în acel județ sau reședință, ce vă vor insufla bănuieli.

Se bănuiește că asasinul ar fi un om îmbrăcat nemțește, blond, cu barbișon și ciupit de vărsat și cu pălărie de paie cu borduri negre”. Însă, este o neconcordanță între această notă, pe de-o parte, și raportul medical și afirmațiile lui N. Bibescu, pe de altă parte. Medicii au constatat că a fost vorba doar de un singur glonț, care, deviind din cutia craniană, a alunecat de-a lungul coloanei vertebrale pe care a rupt-o, decesul fiind instantaneu, iar prefectul poliției a susținut că cel de-al doilea glonț i-a trecut pe lângă ureche. Această stare de fapt s-a datorat aspectului că nota poliției a fost trimisă înainte de realizarea raportului de către comisia medicală. Apare, inevitabil și întrebarea: de unde cunoștea poliția semnalmentele asasinului? În primul rând, informațiile s-au bazat pe interogatoriul armurierului Anton Hofman și al celor două calfe ale sale, Iosif Crâmcovici și Anton Dubal. Patronul a realizat portretul suspectului și a declarat că pistolul găsit la locul atentatului a fost reparat, în urmă cu trei-patru zile, în atelierul său. În al doilea rând, au mai existat și declarațiile a doi copii, Costică Zâmboviceanu și Constantin Niculescu, care s-au aflat pe Dealul Mitropoliei în momentul în care s-a rupt firul vieții lui Barbu Catargiu. Cei doi adolescenți au susținut că au văzut un bărbat fugind, descriindu-l.

La o zi după asasinat, la conducerea interimară a guvernului a fost desemnat Ap. Arsachi (1789-1869), medic român născut în Epir. Legislativul i-a acordat acestuia puteri discreționare și a votat pentru ridicarea unei statui în memoria lui Barbu Catargiu. Alexandru Ioan Cuza nu a aprobat noile atribuții ale Guvernului și a revocat Circulara cu nr. 4761, care trebuia să fie adusă la cunoștința opiniei publice prin intermediul prefecturilor. În aceeași zi, trupul neînsuflețit al lui Barbu Catargiu a fost depus la Biserica Sărindar. La 10 iunie s-a oficiat slujba religioasă. Au participat reprezentanții statului, dar și foarte mulți cetățeni, fapt generat de simpatia de

<i>Cuvând Înainte</i>	5
-----------------------------	---

Capitolul I - PERSONALITĂȚI

Barbu Catargiu – premierul asasinat (1862)	9
Aromânul Emanoil Gojdu (1866)	16
Eugeniu Carada s-a îndrăgostit la Paris (1873)	17
Afaceristul Eugeniu Carada (1875)	19
Ion. C. Brătianu – premierul de oțel (1880)	21
Nicolae Blaremburg – deputatul pezevenghi (1882)	27
Cazul Dimitrie Onciul (1894)	31
Iacob Lahovary – generalul duelist (1895)	33
Funcționarii parlamentari (1900)	34
Nicolae Iorga sub lupa Siguranței (1906)	42
Marș de rezistență (1907)	48
Nicolae Iorga – profesorul bătauș (1908)	49
Nicolae Iorga – academicianul irascibil (1910)	51
Demisionarul academician Saligny (1911)	52
O demisie <i>pe caz de sănătate</i> (1916)	54
Ioan Slavici este închis de Siguranța Generală (1916)	55
Ecaterina Teodoroiu – voluntara cu spirit de sacrificiu (1917)	57
Bonget – polițistul turmentat (1918)	63
Percheziționarea premierului Marghiloman (1918)	64
Primul Parlament al României Mari (1919)	66
Mareșalul Joffre vizitează România (1920)	67
Buzduganul regelui Ferdinand (1920)	69
Atașatul militar Ion Antonescu are probleme la Londra (1922)	70
Onoarea generalului Iliescu (1924)	72
Gafa generalului Mircescu (1926)	73
Regele bulgar Boris vizitează România (1934)	75
Sublocotenentul Bulei Ioan (1941)	76
Fratele lui Mihai Antonescu (1942)	78
Onoarea regelui Boris (1943)	81
Dinu Nicolae – un criminal de război nevinovat (1946)	82

Depoziția lui Iuliu Maniu (1946)	84
Procesul lui Iuliu Maniu (1947)	85
Lucaciu Liviu Titus – intelectualul supravegheat informativ de Securitate (1949)	88
Ofițerul incompetent (1951)	95
Martie roșu (1953)	99

Capitolul II - PRIMUL RĂZBOI MONDIAL

Atrocitățile austro-ungare (1914)	101
Înarmarea României (1915)	102
Acoperirea austro-ungară (1916)	109
Dezastrul de la Turtucaia (1916)	111
Diferență de atitudine (1916)	112
Eroi români în Bulgaria (1916)	113
Eroii de la Prunaru (1916)	122
Planul generalului Averescu (1916)	123
„Secretul“ ofensivei române (1916)	125
Șumenți – memorialul celor peste 12.000 de eroi (1916)	126
Serviciul de Informații rus (1917)	129
Armata română ocupă Budapesta (1919)	131
Materiale de război capturate în Ungaria (1919)	137
Stări de spirit și extremism în Basarabia și Transilvania după realizarea României Întregite (1919)	139
Worms – eroii români sunt localizați în gropi comune (1920)	155

Capitolul III - AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL

Bombardamentele sovietice (1941)	161
Eroii de la Țiganca (1941)	163
Masacrul de la Fântâna Albă (1941)	165
Musafirul lui Ion Antonescu (1941)	166
Hrana militarilor români pe Frontul de Est (1942)	168
Stalingrad – un dezastru anticipat (1942)	171
Ultimele onoruri (1942)	181
Americanilor nu le-a plăcut măcălița (1943)	183
Acțiunile piloților americani (1944)	189
Anglo-americanii bombardează România (1944)	190

Controlul la vest de Nistru (1944)	193
Dezarmarea unităților germane (1944).	195
Sovieticii au dat de șase pentru viol (1945)	196
Partizani români în Cehoslovacia (1944)	200
Români la Zvolen (1945)	211
Starea de spirit a militarilor români (1945)	212
Dezertorii se întorc acasă (1945).	214

Capitolul IV - PRIZONIERI DE RĂZBOI

Prizonieri turci în România (1877).	228
Captivi în Bulgaria (1916)	229
Prizonieri români în Bulgaria (1916).	231
Prizonieri români internați în Anglia (1916)	232
Prizonieri români la Șiștov (1916)	233
Prizonieri români la Tuchola (1916)	235
Łambinowice – lagărul unde prizonierii au fost bătuți cu biciul (1916)	239
Lagărul Haskovo – adevărul de dincolo de statistici (1916)	243
Lagărul de prizonieri de la Teiș-Târgoviște (1916).	253
Români evadați din Celle (1916)	255
Conferința de la Copenhaga (1917).	257
Evadați din Alsacia (1917).	258
Prizonieri români în Turcia (1917).	260
Prizonierii germanilor (1917)	263
Români la Haltingen (1917)	264
Mănușa feldmareșalului Mackensen (1918)	267
Prizonieri români la Odessa (1918)	269
Prizonieri români la Copenhaga (1919)	271
Interogarea prizonierilor sovietici (1941)	272
Prizonier la sovietici (1941).	273
Prizonierii sovietici din România (1941)	275
Carol Mózes – doctorul trimis de horthyști într-un detașament de muncă (1942)	277
Praga – ultima escală (1945)	282
Prizonieri români în Marea Britanie (1945)	283
Când sovieticii au eliberat prizonieri români (1946)	285
Alarmă falsă (1947).	286

Comisia Centrală a Repatrierilor (1952)..... 288

Capitolul V - SPIONAJ

Un italian „anarhic” (1890)..... 290

Trădarea colonelului Redl (1913)..... 291

Spionul Filip Pugaciov (1925)..... 293

Spionul Mihail Matîșin (1927) 294

Spioni bulgari la Poșta Română (1933)..... 296

Bibliografie selectivă 299